

POSLEDNÍ VLAK DO ISTANBULU

Ayşe Kulinová

HOST

*Mezinárodní bestseller oblíbené turecké
autorky plný odvahy, lásky a dobrodružství*

Ayşe Kulinová

**POSLEDNÍ
VLAK DO
ISTANBULU**

**POSLEDNÍ
VLAK DO
ISTANBULU**

Ayşe Kulinová

Brno 2016

Nefes Nefese
Copyright © Ayşe Kulin, 2002
Translation © Tomáš Laně, 2016
Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2016
(elektronické vydání)

ISBN 978-80-7491-865-0 (formát PDF)
ISBN 978-80-7491-866-7 (formát EPUB)
ISBN 978-80-7491-867-4 (formát MobiPocket)

*Památce čestných a odvážných tureckých diplomatů,
kteří za druhé světové války významnou měrou
přispěli k záchraně Židů před holocaustem.*

ANKARA

1941

*zatímco vy v noci spíte
já trpělivě splétám uzlík po uzlíku...*

TEKIN GÖNENÇ

Když Macit odcházel z domu, upozornil Sabihu, že se vrátí pozdě, ale jako dobře vychovaný člověk stejně po osmé večer zneklidněl. Omluvil se ze zasedací místnosti, přešel do své kanceláře, vytočil číslo na klapajícím ciferníku černého telefonu a čekal. „Dnes večer máme opět poradu,“ řekl, když uslyšel Sabihin hlas, „nečekejte mě k večeři.“

„Zase tu nebudeš, Macite,“ odpověděla jeho žena mrzutě, „už skoro tři týdny jsme nevečeřeli pohromadě... To tam u vás nikoho doma nečeká žena a děti, miláčku?“

„Německá armáda stojí na bulharských hranicích. O čem to proboha mluvíš? Ach, ty ženy!“ povzdechl si Macit a zavěsil.

Jeho manželka byla stejná jako jeho matka. Zaběhnutý domácí pořádek a společné stolování měly pro řádné hospodyně přednost i před válkou. Atatürk se zbytečně snažil vést ženy k profesnímu životu, pomyslel si. Ty naše mohou být jen matkami nebo manželkami! Manželkami? Macitovi zacukalo v koutcích úst. Tomu, že Sabiha přenechala péči o jejich dceru chůvě, se příliš nedivil, ale její měsíce trvající manželská vlažnost mu začala vadit. Zprvu její chlad považoval za protest proti poradám trvajícím až do ranních hodin a rozčilovalo ho to. Jaké má právo se na něj zlobit, že hodně pracuje a vrací se

pozdě v noci? Copak to byl on, kdo vyvolal válku? On snad pořádá porady táhnoucí se až do rána? Co kdyby se ocitli ve válce, která žena by ještě kdy spatřila svého manžela?

Takto Macit uvažoval, ale přitom si ve skrytu duše uvědomoval, že postoj jeho ženy není jen pouhý vrtoch. Zdálo se, že se Sabiha ocitla na pokraji krize. Mladou ženu, která za hezkého počasí milovala pikniky v přírodě, chodila na dostihy a za deštivých dnů ráda hrála karty, od určité doby nic nebavilo. Když Macit přicházel domů, jeho manželka už dávno spala. Jakmile si lehl vedle ní a chtěl ji obejmout, obracela se na druhou stranu. Ve výjimečných případech, kdy se jim podařilo ulehnout společně, měla vždy pohotově výmluvu, aby mohla hned spát. Bylo jasné, že má nějaký problém, ale pro krizi nebyl zrovna nejvhodnější čas. Jak se jí Macit při tom vražedném pracovním tempu mohl věnovat? Když už porady nákrásně skončily před půlnocí, druhý den začínaly v sedm ráno.

Už dlouho nežili v jen tak lečjaké době. Turecko bylo mezi dvěma ohni. Na jedné straně stálo nekonečné naléhání Anglie, která sledovala pouze své vlastní zájmy a naléhala na Turecko, aby vstoupilo do války, na druhé straně výhrůžný postoj Německa, a jako by to nestačilo, byla tu ještě skrytá hrozba Ruska lačnického po Karsu, Ardahanu a úžinách Bosporu a Dardanely, která nad Tureckem visela jako Damoklův meč... Už dva roky trvající noční můra, u níž nebylo jasné, kdy skončí, bolestný účet, který Rusko Turecku předloží, jakmile jedna ze stran, ať se Turecko připojí ke kterékoliv z nich, prohraje válku...!

Turecký prezident İnönü byl osobně svědkem toho, jakou cenu Turecko zaplatilo za to, že se v první světové válce přidalo k jedné z válčících stran. Proto by obětoval cokoli, aby se dověděl, kdo válku vyhraje a ke komu se má přiklonit. Žádný věštec to však nebyl schopen předpovědět. Věštění z křišťálové

koule tak zůstávalo na vyjednávacím týmu ministerstva zahraničí a generálního štábu, které se na nekonečných poradách snažily vyhodnocovat každé slovo, každý krok, aby nahlédly do budoucnosti.

Macit byl hrdý, že k tomuto týmu patřil. Jenže od té doby, co Itálie zaútočila na Řecko, se kruh kolem Turecka zužoval a nervozita nepostihovala jen vládní úředníky, ale přenášela se i na jejich rodiny.

Ankara se opět připravovala na horké léto.

Ve čtyřicátých letech bylo počasí v jednotlivých ročních obdobích přímo ukázkové: zima dostála svému názvu a přinesla s sebou spoustu sněhu a silný mráz, v létě se zase nedalo vydržet horkem. Už teď bylo jasné, že i toto léto bude žhavé a Ankara se bude zalykat vedrem.

Asi před týdnem předal německý velvyslanec Von Papan ministerskému předsedovi Hitlerovo poselství. Lidé z vyjednávacího týmu se zatajeným dechem čekali na konec návštěvy.

Macit si dovedl představit, co poselství obsahuje. Na první pohled bylo plné dobrých úmyslů, Hitler v něm Turecku slíboval dodávky nejrůznějšího válečného materiálu a posílení turecké suverenity nad Úžinami, avšak mezi řádky dával najevo, že dochází na lámání chleba. „Pokud se k nám nepřidáte, budete si na konci války muset připočíst důsledky rozhodnutí o Úžinách,“ stálo v něm.

Na večerní poradě, která se opět protáhla do rána, İnönü prohlásil: „Němci nám naznačují, že nemáme napínat jejich trpělivost, protože se kdykoliv mohou za našimi zády dohodnout s Rusy. Anglie v této chvíli bojuje v Řecku a v Libyi utrpěla porážku, není schopna nám přijít na pomoc. Proto nemůžeme Němce dráždit. Musíme najít takové řešení, pánové, aby se tak říkajíc vlk nažral a koza zůstala celá.“

To znamenalo zvolit vyčkávací taktiku, neznepřátelit si ani jednu ze stran, chovat se k nim vstřícně, ale neříkat ano ani ne.

Ministerský předseda si hned ráno povolal anglického velvyslance, aby mu vysvětlil, v jak nebezpečné a delikátní situaci se Turecko nachází.

Vstupovalo do nejsložitějšího období druhé světové války. Válečný požár se šířil na všechny strany a oba znepřátelené tábory očekávaly, že se k nim Turecko přidá.

Macit vešel do své kanceláře, ve spěchu si zapálil cigaretu, dvakrát zhluboka potáhl, zhasil ji v křišťálovém popelníku a vrátil se do zasedací místnosti. Ministr zahraničí a generální sekretář tam nebyli.

„Pan prezident se chtěl osobně seznámit s dnešními závěry,“ řekl ministrův náměstek. „Připravil jsem zprávu. Očekávají vás v paláci.“

Macit se rozběhl do místnosti, která mu byla vyhrazena v prezidentském paláci. V těchto kancelářích pracovali už několik měsíců, aby mohli prezidentovi podávat okamžitá hlášení a dostávat od něj instrukce. Vytáhl ze zásuvky složku s informacemi, které před několika hodinami doplnil, přelétl je očima a vyběhl.

İnönü vypadal za ohromným stolem v křesle s vysokým opěradlem ještě křehčí, drobnější a nervóznější než obvykle. Ředitel jeho kanceláře převzal od Macita složku a podal mu ji. Prezident v ní nervózně listoval, horečně přemýšlel, ale nemluvil. I lidé kolem stolu mlčeli.

„Poslouchali jste dnes pozorně rozhlasové zprávy?“ zeptal se najednou.

„Jistě, pane prezidente. Kolegové dnes sledovali všechny evropské agentury. Naši zprávu jsem před chvílí předal generálnímu sekretáři. Členové našeho týmu zprávy stále sledu-

jí. Soustřeďují se na Bulharsko, každou půlhodinu podávají hlášení.“

„Naši agenti v Bulharsku nás pravidelně informují, ale dosud není jasné, zda se Hitler pustí na jih, nebo zda půjde severním směrem a napadne Sověty,“ přidal se další mladý referent.

Když mladí úředníci odešli, zůstal uvnitř jen Macit. „Díky vám, pane prezidente, byla přijata veškerá opatření, aby na nás nepřeskočila válečná jiskra,“ pravil. „Můžete v klidu odjet do Yalovy. Budeme vás pravidelně informovat.“

Macit zaslechl, jak si prezident mumlá: „Kdybych tak věděl, odkud Němci přijdou.“

Němci se po dohodě s Bulharskem stali sousedy Turecka. Hitler byl teď se svými moderními zbraněmi a silnou armádou přímo za humny. İnönü nevěděl, co Německo udělá, a proto se ho nesmírně bál. Hitler se mohl pokusit zaútočit na Turecko přes Egypt. Mohl také postupovat přes Turecko na Kavkaz. Kam zamíří, netušil kromě Hitlerova vlastního štábu nikdo, a proto muselo být Turecko připraveno na každou eventualitu. Tou nejhorší by byla dohoda Němců s Rusy. Pro Turecko by to znamenalo pohromu.

Macit vyčkal, než si prezident přečte hlášení, a pak se s generálním sekretářem vrátil do zasedací místnosti. Porada se protáhla, protože bylo potřeba přečíst poslední zprávy, vyhodnotit je a zpracovat k předložení prezidentovi. Když se pak Macit po dlouhých hodinách vracel chladivým večerem ankarského léta domů, měl stísněnou náladu. Snaha vyhýbat se válečnému požáru, který zuřil v celém světě, přicházela vládu velice draho.

Doma si ženy ustavičně stěžovaly na neustále se zvyšující ceny. Jsou-li na tom i ankarští úředníci tak špatně, jak těžko se teprve musí žít lidem na venkově! Stát se snažil ulehčit situaci úřednictva levnějším prodejem výrobků státních podniků

a cukru. Protože byl zaveden lístkový systém, aby se zamezilo černému trhu a spekulantství, byly občanské průkazy plné razítek. Přesto však černému trhu nešlo úplně zabránit. Zatímco si spousty chytráků a válečných zbohatlíků plnily kapsy, lidé museli vystačit se suchým chlebem a obilím, jelikož řada základních potravin nebyla k dostání. Byli rozzlobení a unavení.

Prezidentovi, jehož cílem bylo uchránit zemi před vstupem do války, nemělo smysl stížnosti lidí tlumočit. Pro něj jako pro člověka, který si sám prošel válkou a na vlastní kůži zažil její peklo, to bylo druhotné.

Macit si zhluboka povzdechl. Zdálo se jisté, že İnönü zítra do lázní Yalova odjede. Porady tak příští týden nebudou muset trvat tak dlouho, snad se bude vracet domů dřív a zbaví se Sabižiných výčitek.

„Jeden pik.“

„Dvě kára.“

„Pas.“

„Pas... Pardon, čtyři piky.“

Mladé ženy s kartami v rukou zvedly hlavy a pohlédly na Sabihu. Její bledá tvář mírně zčervenala. Sabiha vypadala ve svém fialovém kostýmku jemně a křehce jako šeřík.

„Jsi dnes nějaká zamyšlená, děvče,“ řekla Hümeyra. „Co je s tebou?“

„Nic mi není. Na dnešek jsem špatně spala, nedokážu se soustředit. Nemohla by místo mě hrát Nesrin?“

„To snad ne! Dáme si čaj a bude ti líp.“

„Stejně dneska musím odejít před pátou, Hümeyro.“

„Proč?“

„Musím vyzvednout Hülyu z baletu. Končí v pět.“

„To ji nemůže vyzvednout Nanny?“

„Dneska si potřebuje něco zařídit.“

„Ale prosím tě, co si má chuva co zařizovat?“

„Nakupuje před návratem domů. Víš, koncem měsíce se vrací do Anglie.“

„Opravdu? To jsem nevěděla, Sabiho. Proč?“ divila se Belkis.

„Hülya už je velká holka, nemusí za sebou pořád mít chu-
vu,“ vysvětlila jí Sabiha.

„Ale učila ji přece anglicky.“

„Učila ji se učit. Její otec chce, aby byla samostatná a doká-
zala se postarat sama o sebe.“

Uděly si přestávku na čaj. Sabiha odstrčila židli, vstala a šla do jídelny, kde se podával. Na čaj ani na různé dortíky a pečivo rozložené na stole neměla chuť. Chtěla být jenom co nejdřív venku, na čerstvém vzduchu. Aby se však vyhnula vše-
tečným otázkám kamarádek, vzala si šálek s čajem a dělala, že pije. Mladé ženy se trousily do jídelny a pohybovaly se přitom v rytmu hudby linoucí se z rádia. Vtom hudba ztichla a ozval se hlasatel:

„Pozor, pozor! Rada ministrů přijala na dnešním dopoledním zasedání vedeném ministerským předsedou toto usnesení...“

Ženy se přestaly zajímat o svačinu a seběhly se k rozhlaso-
vému přijímači.

„Mlčte! Poslouchejte!“ vyzvala je Belkis.

Sabiha se s šálkem čaje v ruce postavila blíž k rádiu.

Při poslechu usnesení se jí mírně roztráslly ruce. To, co sly-
šela, nebylo nic příjemného.

Vojenské jednotky z Trákie se stáhly k Çatalci a začaly se opevňovat. Vláda nařizuje, aby v suterénech všech domů v Istanbulu byly zřízeny kryty. Obyvatelé, kteří mají možnost ubytování ve vnitrozemí, mohou s padesáti kilogramy zava-
zadel z města odjet.

„To jsou hrozné zprávy. Proboha, vypni to rádio, Hümeyro,“ zvolala Nesrin.

„Počkej, nevypínej to! Co se děje ve Francii...“

„Co je nám do Francie?“ odsekla Nesrin. Sabiha ji zpražila pohledem. Položila šálek na stůl.

„Proč sis nevzala dortík? Nemáš ráda ovocné zákusky od Özena?“ zeptala se jí Hümeyra.

„Asi jsem se o víkendu na dostizích trochu nastydla,“ řekla Sabiha. „Je mi špatně od žaludku, nemám vůbec chuť.“

„Edirne se evakuuje,“ řekla Belkis, „slyšely jste?“

„Tak už tu máme válku!“

„Ten můj už je úplně nesnesitelný,“ ozvala se Necla, která moc nešetřila slovy, „nic jiného než ano, ne už z něj nedostanu. Představte si, jaké to bude, když vstoupíme do války.“

Sabiha už tyhle řeči nemohla snášet. Ženy snědly svačinu, jedna po druhé se tiše rozloučily s hostitelkou a odešly.

V Ankaře kvetly šeříky a hyacinty. Vzduchem se vznášela omamná vůně. Pestré trsy květů visící přes ploty zahrad kontrastovaly se Sabižinou stísněnou náladou. Ve svém fialovém kostýmku, který jediný ladil s bouřlivě se rozvíjejícím jarem, se spěšným krokem ubírala k domovu. Hlavou se jí honily tisíce myšlenek. Nejprve v zadumání vrazila do jakéhosi starce, omluvila se, potom zakopla o dlažební kostku a málem upadla.

Sabiha byla nešťastná. Nevěnovala se manželovi, dceři, nestarala se o domácnost. Všechno kolem ní se začínalo hroutit. Dceři se postupně vzdalovala, protože doufala, že bude mít syna, odcizila se muži, který byl zavalen prací, rodičům, kteří byli neustále nemocní, i přátelům, s nimiž si neměla moc co říct. Jako by ji život míjel. Její manžel byl tak zaměstnaný, že si změny u své ženy vůbec nevšiml. Macit přicházel domů pozdě v noci a jeho žena už spala. Byl to snadný způsob úniku před

manželem. Setkáním s přáteli se v poslední době pod různými záminkami vyhýbala.

Už začínala i lhát, protože Nanny nešla nakupovat a ona nemusela vyzvednout dceru z baletu. Na tom, co řekla Hümeýře, bylo pravdy jen tolik, že Nanny koncem měsíce odjíždí domů. Macit si to totiž přál. Byl toho názoru, že dcera už je velká, chuťvu nepotřebuje a Sabiha by se jí měla víc věnovat.

Sabiha si byla vědoma toho, že svůj život nezvládá. Za všeho mohla ta zatracená válka. A to země zatím vůbec neválčila. Ale stejně kvůli současnému dění ve světě nebylo nic k dostání, nikam se nedalo jezdit, o ničem jiném se nedalo mluvit. Válka jí vzala muže, jako by byl voják. Přitom zpočátku byl jejich život tak šťastný, tak zábavný... Sabize se stýskalo po těch vzdálených dnech před válkou, než se její sestra sebrala a odjela. Ale podle toho, co četla v novinách, co slyšela v rozhlase, musela být za svůj život ještě vděčná. Alespoň byli v bezpečí. Neměli za sebou neustále policii a vojáky. Kolem ní nikdo nemusel nosit žlutou hvězdu jako ocejchovaný osel. Kdo tohle říkal? Musela to být Necla. Ta měla vždycky takováhle ošklivá přirovnání. Sabiha si vzpomněla, že před dvěma týdny při jedné bridžové party svým obvyklým neomaleným, necitlivým způsobem prohlásila: „Ti ubozí Židi musí nosit žlutou nálepkou jak ocejchovaní osli.“

„Co je to za řeči?“ rozkřikla se na ni Sabiha. „Přirovnávat lidi ke zvířatům! To jsi manželka diplomata? To si nevidíš do pusy?“

„Ona se snad zbláznila. Co křičí?“ ohradila se Necla. Ostatní ženy kolem stolu měly oči plné slz.

„Tahle válka nám pěkně zabrnkala na nervy, děvčata. Všechno nás rozčílí,“ snažila se to přejít hostitelka. Večer cestou domů se Sabiha za svůj nemístný výstup styděla. Ano, má pocuchané nervy. Ty hrůzné zprávy v novinách, které se na ni valí, sotva ráno otevře oči, nacistická bouře běsnící v Evropě... Okupovaná města... Lidé na útěku... Francie... Ach, ne!

Sabiha vztáhla ruku, aby si utrhla hyacint visící přes plot zahrady. Vtom se zarazila. Přišlo jí ho líto. Cosi se jí zadržlo v hrdle, do očí jí vhrkly slzy, nevěděla proč. Se svíravým pocitem v srdci zahrnula do ulice k jejich domu. Za chvíli se setmí a nastane tísnivý večer po dalším tísnivém dni. Macit nejspíš zase přijde pozdě. Hülya bude u večere zase klást otázku za otázkou, proč, jak, čím... Anglická chůva začne mluvit o válce. Z Ankary už jí nic nezbylo. Zhola nic... Život je šedý, jednotvárný, nudný!

Macit se snažil otevírat dveře jejich bytu co nejopatrněji. Nechtěl svou ženu probudit, pokud už spí. I do ložnice vklouzl po špičkách. Sabiha nespala. Ležela s vlasy rozprostřenými na polštáři a dívala se na manžela. Dokonce i v mdlém světle noční lampičky odrážejícím se od růžového stínítka bylo vidět, že má napuchlé a zarudlé oči.

„Co se stalo?“ zeptal se Macit. „Tys plakala?“

„Jsem strašně rozčilená,“ odpověděla Sabiha a posadila se na posteli. „Večerní poštou přišel dopis. Listonoš ho nechal na rohožce. Všimla jsem si ho, když jsem dávala za dveře odpadky... Přečti si ho.“

„Od koho je? Od tvé matky? Otec je nemocný?“

„Není z Istanbulu, Macite... Je od Selvy.“

„Ach táák!“

„Mám strach, Macite. Musíme něco dělat. Musíme ji sem dostat. Takhle už to dál nejde... Matka se dříve nebo později doví, co se ve Francii děje. Zasáhne ji to. Tentokrát ji to opravdu zasáhne.“

Macit vzal dopis, který mu podávala, a ve slabém světle se ho pokoušel číst.

„Selva sem nepojede bez Rafa,“ řekl. „A Rafo se jen tak snadno nevrátí.“

„Ale to nejde. Selva musí myslet na matku. Když jsem si dopis přečetla, objednala jsem si mezinárodní hovor. Kdoví kdy dostanu spojení, možná bys jí měl zítra zavolat...“

„Cos to udělala, Sabiho? Kolikrát jsem tě prosil, abys z domova nevolala.“

„Takhle pozdě už jsem nemohla jít volat jinam. Musím se sestrou mluvit, Macite. Musím ji přesvědčit, než bude pozdě.“

„Jdu ten hovor zrušit,“ řekl Macit a vyběhl k telefonu.

„To nemůžeš. Je to moje sestra. Nechápeš?“

Macit se vrátil do ložnice. „Já jsem pracovník ministerstva zahraničí, Sabiho. Němci jsou na našich hranicích, válka nám klepe na dveře a ty si jen tak objednáš hovor do Francie. Chceš mě přivést do maléru?“

„Já už mám toho tvého ministerstva zahraničí až po krk. Mám pocit, jako by mě pořád někdo sledoval.“

„Brzy končí škola. Jakmile začnou prázdniny, sebereš Hülyu a pojedesh do Istanbulu,“ prohlásil Macit. „Ale nevím, zda bude mít tvůj otec takové pochopení pro tvoji sestru jako já.“ Sabiha slyšela, jak její muž na telefonu v hale na konci chodby vytáčí číslo a ruší objednaný hovor do Francie. Tiše se rozplakala.

Macit zrušil hovor a vyšel na balkon. Zapálil si cigaretu a zahleděl se na tmavomodrou oblohu. Bylo příjemně. Vždycky měl rád svěží ankarské večery po horkých letních dnech, ale tentokrát se třásl chladem. Poprvé pocítil neklid. Cítil mrazení v zádech, zimomřivě se objímal pažemi. Nebylo to jen kvůli nočnímu chladu. Prožívali nebezpečné dny, kdy všem, kdo si uvědomovali, co je v sázce, hrůzou vstávaly vlasy na hlavě. Obyčejní lidé ani jeho žena se svými vrtochy neměli tušení, že země stojí na okraji propasti. Každý si večer pustil rádio, zanádal si na stoupající ceny a černý trh, vlezl pod

duchnu a usnul. Nikdo nevěděl, co se děje. Lidé si neuvědomovali rozsah katastrofy, kterou by znamenal vstup Turecka do války, ať už na straně Německa, nebo Spojenců. Nemohli vědět, po jak ostré hraně se pohybuje prezident İnönü spolu s pracovníky ministerstva zahraničí. Vláda dělala, co bylo v jejích silách, aby nevyvolávala paniku a nepřivedla už tak strádající národ do ještě větších nesnází. Co je však lepší? Nalít lidem čistého vína a postavit se ke skutečnosti čelem, nebo se chovat jako otec, který se snaží chránit své děti a tají před nimi špatné zprávy? Macit nevěděl.

Ale není to tak dlouho, jen pár měsíců, co Turecko málem sklouzlo do válečné propasti. Válečná propast. Hnusná válečná propast! Macit skoro vysál oharek cigarety a odhodil ho do tmy. Skomírající oharek bez zajiskření zmizel v temnotě. Přesně jak mu to vyprávěl jeho otec, válečný hrdina... Noční záblesky výstřelů! Jeden, dva, tři, pět, deset záblesků... Střelba... Trupy s utrženými rukama, nohama, trupy bez hlavy, mrtvolky... Zavšivení, hladoví, ubozí lidé... Raněná, vychrtlá zvířata, podvyživení, bledí sirotci, ženy nepodobné lidem, muži bez peněz, práce, domova, zdraví i naděje...

Pamatoval si, jak se jeho na kost vyhublý otec, zavšivený, plný jizev a boláků, v rozedraném vojenském plášti objevil jednou k poledni u vrátek jejich domu a zhroutil se u zavražovacího bazénku. Pamatoval si to přesně, nebo jen matně? Nebo si to takhle jen představoval? Nebyl si jistý, ale na ten výjev nikdy nemohl zapomenout. Zahradník chtěl svého pána vyhodit, že je to žebrák. Teprve za nějakou dobu pochopili, o koho jde. Místo silného, rozložitého, hovorného pana Ruhiho se vrátila duševně nemocná, na pravou nohu napadající troska. Vyprázdněný člověk, kostlivec! Takové jsou války, vítězství se dosahuje u stolu, nikoliv na bojišti. Pokud se on, Macit, vrací domů až

k ránu, pak je to proto, aby podruhé do takové pasti nespadli. Jenže to těm utrápeným ženám vykládej!

Najednou zjistil, že už mu není chladno. Klesl do proutěného křesla na balkoně a ponořil se do vzpomínek.

Macit se podílel na smlouvě, kterou podepsali s Anglií a Francií v roce 1939. Podle této smlouvy měli Francouzi a Angličané co nejdřív dodat turecké armádě potřebnou výzbroj. Turecko pak mělo po celou válku dodávat Francii chromovou rudu. Smlouvu jel do Francie podepsat osobně ministr zahraničí Numan Menemencioglu. Macit byl členem jeho doprovodu. I když jeli do Paříže s velkými nadějemi, nepodařilo se jim získat všechno, co chtěli. Menemencioglu trval na dodávkách chromu do konce války, ale protistrana souhlasila jen se dvěma roky. Oni však peníze za chrom tolik potřebovali. Jako by to nestačilo, Angličané značně snížili množství zbraní, tanků a protiletadlových děl, které Turecko požadovalo.

Jen si to představte... Turecká armáda potřebovala sto jedenáct milionů kusů munice, šest tisíc pět set samopalů. Angličané slíbili dva miliony nábojů a dvě stě samopalů. Přitom věděli, že zachvátí-li válečný požár Balkán, dojde-li k útoku na Řecko nebo Bulharsko, budou chtít, aby je právě Turecko krylo a Němce zastavilo. Čím měli Turci Němce zastavit? Jedině když člověk brání svou vlast, pustí se do nepřítele vlastníma rukama, postaví se mu vlastním tělem. Budou snad Turci umírat za Angličany, kteří proti nim v první světové válce podněcovali Araby, usilovali o Mosul a Kirkúk...? Nebo snad za Evropany, kteří kvůli svým zájmům vytvořili státy pro nevzdělané, primitivní kmeny Blízkého východu? Jen ať si poradí sami... Ať se rdousí navzájem, ať pojdou, říkal si v duchu Macit. Měli se snad kvůli nim zaplést do téhle války, stejně jako to udělali v té

předchozí? Velmoci se spolu perou a jejich země to vždycky z nějakých důvodů odnáší!

Macita rozčilovalo, že se jim nepodařilo získat, co chtěli, ale ministra trápilo něco jiného. Na zpáteční cestě řekl při večeri svému doprovodu: „Přátelé! Je mi jasné, že Angličané nemají dost zbraní a Francouzi je nemají vůbec. Ne že by nám je tedy dodávat nechtěli, oni nemohou... V Paříži jsem se o tom přesvědčil. Vyvolalo to ve mně řadu otázek, mám obavy, zda zvítězí. Neudělalo Turecko chybu, když s nimi podepsalo smlouvy?“

Kdo vyhraje válku, na jakou stranu se má Turecko přidat, o tom už se dohadovali celý rok. Nakonec se rozhodli podporovat Anglii a Francii a věřili, že udělali správně... Až do té doby, než při této cestě zjistili, jak jsou na tom s výzbrojí! Pomalu se začala ukazovat, že se nepustili do tance s tím pravým...

A nejen to. Sice se z Paříže do Ankary nevraceli s úplně prázdnými rukama, ale stále s méně než polovinou toho, co požadovali. Byli rozmrzelí a plní obav.

Jak Macit slíbil Sabize, udělal si poslední večer v Paříži po zasedání čas na setkání se Selvou.

„Jdu za příbuznými, kteří tady žijí,“ řekl svým kolegům. Ti se ze zdvořilosti neptali, o koho jde.

Selva přišla na schůzku, kterou Macit domluvil v Café Flore, aby příliš nebila do očí, obtěžkaná dárky pro sestru, matku i neteř. Vrhla se Macitovi kolem krku a políbila ho na obě tváře. Zářila štěstím, že vidí někoho z domova. Chtěla do nejmenších podrobností vědět, co všichni dělají, jak se mají. Váže ještě Sabiha Hülye do vlasů tu velikánskou taftovou stuhu? Zve na páteční partičky bridže pořád ty stejné přátele? Kdo jsou Sabiziny partnerky při hře? Některé sestřiny přítelkyně Selva dobře znala, protože nějakou dobu bydlela v Ankaře. Zazímovala matka letní byt na konci září, nebo odjela, hned jak se

ochladilo? Vypτάvala se na všechno a na každého. Ptala se podrobně i na otce, i když se spolu rozešli ve zlém.

„Tohle všechno s sebou vzít nemohu, Selvo,“ řekl Macit poněkud nesvůj při pohledu na hromadu balíčků, které švagrová sotva srovnala na židli. „Mám jenom malý kufřík.“

„Vždyť já už, švagře, nebudu mít jinou možnost poslat domů nějaké dárky. Prosím vás, vezměte to. Půjdu vám hned k Lafayettovi koupit další kufr.“

„Tak počkat! Co si kolegové pomyslí? Jsme tady služebně. Řeknou si, že Macitovi se nákupy pro sebe a pro manželku ani nevešly do kufru a musel si koupit ještě jeden.“

„Tak si vezměte aspoň tyhle levandulové parfémy pro moji matku a pro sestru. A také je tu čokoláda pro Hülyu...“

„Musela jsi to shánět. A také to stálo spoustu peněz, že?“

Když si vypovídali všechno o rodině, neměli si najednou co říct. V tu chvíli si Macit všiml, že jeho švagrová vypadá unaveně a má fialové kruhy pod očima. V posledních paprscích večerního slunce se mladá žena zdála pobledlá a vyčerpaná. Měla na sobě kabát barvy nezralých mandlí, který Macit dobře znal. Takže si v takovém městě jako Paříž ani nemohla nic koupit, dokonce pořád nosí starý kabát. Rozmazlená dcerka Fazıla Reşata Paşı, která vyrůstala jako v bavlnce...

Co s člověkem udělá láska! Projevila by Sabiha takovou odvalu, blesklo Macitovi hlavou, kdyby se zamilovala do někoho, koho jí rodina neschvaluje? Nebyl si úplně jistý, zda chce znát odpověď. Sabiha by asi nevyměnila lásku za pohodlný život. Vzala by si ho, kdyby měl jinou víru, třeba arménskou? Ne, za nic na světě. V tom, že se za něj Sabiha vdala, hrál bezpochyby roli jeho původ ze staré istanbulske rodiny, jeho povolání a vzdělání. Ale neměl by si stěžovat, vždyť on sám si ji přece vybral nejen pro její krásu, ale i proto, že pochází z kultivované rodiny. A je vyrovnaná. Nebyla to snad ona, kdo dával Selvě

v nejžhavějších chvílích jejího milostného dobrodružství nejlepší rady? Že to Selvě šlo jedním uchem dovnitř a druhým ven, je jiná věc...

„Láska má krátký život. Jednoho dne skončí. A co si pak počneš? To potom budeš pozdě litovat,“ říkala Sabiha. „Až dostaneš rozum, rozvod s Rafem se nebude podobat žádnému jinému. Už si tě nikdo nevezme, Selvo. Zůstaneš doma.“

„Kvůli tomu, že jsem měla židovského manžela? Jen se neboj, i když nám vyprchá láska, zůstane nám přátelství,“ namítala Selva. „Do smrti budeme milenci i blízkými přáteli.“

„A co kdyby se Rafovi nedej Bože něco stalo? To se vrátíš do otcovského domu jako vdova paní Alfandariová?“

„Domů se nevrátím, Sabiho. Samozřejmě se nevrátím k otci, který mě škrtil ze svého života jenom proto, že jsem se zamilovala do nemuslima. A do té doby už budu mít rodinu, děti, možná i vnoučata.“

Když tehdy Sabiha viděla, že sestru nepřesvědčí, pokusila se zapůsobit na otce.

„Dnes je jiná doba, tatínku. Rozdílly, které byly dřív důležité, už nehrají roli,“ říkala. „Prosím vás, nedělejte nic, čeho byste litoval. Zapřísahám vás, buďte rozumný. Podívejte se, syn Samiho Paši si vzal Řekyni, manželka pana Vecdiho je Němka. Co je na tom? Vždyť jste studoval v Evropě, jste otevřený člověk.“

„Jestli si toho člověka vezme, tak ať na mě zapomene.“

„Jak by mohla, tatínku? Je to přece vaše dcera!“

Fazil Reşat se zahleděl z okna a pronesl:

„Byla!“

Tohle drama netrvalo dny, týdny ani měsíce, ale roky, mělo na rodinu ničivý vliv. Neukončilo je ani to, že se Fazil Paşa pokusil zastřelit. Selva vyčkala, než se otec uzdraví, a pak se zase věnovala své lásce. Tentokrát ulehla na lůžko paní Leman. Fazil

Reşat Paşa se zavřel doma, styděl se s kýmkoliv stýkat. Tato událost nic dobrého nepřinesla, ale pomohla rozlišit mezi přáteli a nepřáteli rodiny. Ani ti, které považovali za své nejbližší, se nezdrželi pomluv, obviňovali hlavu rodiny, že posílá dceru do nemuslimských škol. Přitom i dcery takových kritiků chodily na francouzská lycea nebo studovaly na americkém gymnáziu, které přicházelo do módy.

Selva a Sabiha jako mnoho jejich vrstevnic v okolí navštěvovaly americkou základní školu, pokračovaly na francouzské střední a pak je rodiče poslali na americké dívčí gymnázium. Obě sestry proto mluvily téměř perfektně anglicky a francouzsky.

Na Macita také silně zapůsobilo, když u své snoubenky viděl Baudelairovy a Byronovy básně... „To je ta správná manželka pro úředníka ministerstva zahraničí,“ vyjádřila se jeho matka.

Ze zamyšlení vytrhla Macita Selvina otázka: „Vstoupí Turecko do války, nebo ne?“

„Nevstoupí.“

„Jste si tím jistý?“

„Děláme všechno pro to, aby zůstalo mimo. Další válka už by byla nad naše síly, Selvo.“

„Mohu se vás na něco zeptat, švagře?“

„Do toho,“ pobídl ji Macit.

„Myslíte, že mi tatínek nikdy neodpustí?“

„To nevím. Tohle téma jsme uzavřeli. Už ani se Sabihou o tom nemluvíme.“

„Jo táák!“

„Stalo se, co se stalo. Není o čem mluvit.“

„Tak takhle to vidíte, švagře.“

Macit usrl kávy. „Můj názor není podstatný. Ty sis prosadila svou. Jsi alespoň šťastná? Stálo to za ty problémy, které máte?“

„Mluvíte, jako byste Rafa neznal. To se vám povedlo.“

„Ty sis nedala říct, spálila jsi za sebou všechny mosty. Otce, matku i Sabihu jsi nesmírně zarmoutila. Hlavně abys nelitovala. To je to jediné, co si přejeme.“

„Já Rafa miluju, švagře. Nelituju toho. Ale... Tamto je mi moc líto...“

V očích se jí zaleskly slzy. Macit se natáhl přes stůl a uchoopil do dlaně Selvinu malou bílou ručku třesoucí se vedle šálku s kávou.

„Pokud jsi šťastná, pak ti nemusí být ničeho líto. Ty jsi opravdu silný člověk, Selvo. Srdnaté, odvážné děvče, které ví, co chce. Ostatně tvůj otec si je toho vědom, jenom ti ještě neodpustil, ale jsem si jistý, že tě má rád.“

„Moc se mi stýská... po všech.“

„Čas všechno vyřeší. Teď se tím nemusíš zabývat.“

„Máme vůbec čas, švagře?“ zeptala se Selva.

Opravdu, máme čas? Čas se stal ohromnou cenností. Zejména v posledních měsících měl čas pro každého cenu zlata.

Turecká delegace vlastně přijela do Paříže, nikoliv aby získala zbraně, ale čas. İnönü ze všeho nejdříve potřeboval čas.

Čas... čas! Mít čas přemýšlet, zadržet čas, získat čas, aby bylo možné se vyhnout válce. Na všechny otázky týkající se války İnönü odpovídal: „To ukáže čas.“

„Nevím, Selvo. To se ukáže!“

Macit se diplomatickým hrám učil za pochodu. V neustále se měnících podmínkách si mnohokrát kladl otázku, co bude zítra. Jenomže v Evropě už nebylo místo pro naději, předpovědi. Před rozloučením Selvě pevně stiskl ruce a pohlédl jí do očí:

„Může se stát kdykoliv cokoliv, Selvo. Tady se situace přios-
třuje. Kdyby ses ocitla v ohrožení života, vrať se domů.“

„Bez Rafa se nevrátím.“

„Ale vrátíš. On je muž, postará se o sebe.“

„Přísahali jsme, že si do smrti zůstaneme věrní. On se vrá-
tit nechce, však víte. Co se ho jen našikanovali, nauráželi... Já
ho neopustím.“

„Dobře si to rozmysli,“ namítl Macit. „Máme jen jeden život
a za ten neseme odpovědnost.“

„Jenže já mám před sebou ještě jeden život, za který ponesu
odpovědnost, švagře.“

„Samozřejmě. Ale potápějící se loď opouštějí nejdřív ženy
a děti. Takové je pravidlo.“

„Já nemluvím o Rafovi.“

Macit užuž vstával, ale znovu dosedl.

„Ty... že bys...“

„Ano.“

„Kdy?“

„Začátkem příštího roku.“

„Proč jsi to neřekla dřív?“

„Myslela jsem, že to poznáte.“

Teprve teď si ji Macit zkoumavě prohlédl a poznal, že mírně
ztloustla a ňadra se jí zvětšila. Její tvář však byla velmi pobled-
lá. Otěhotnět uprostřed války... To je bláznovství.

„Blahopřeji...“ utrousil nuceně. „Mám to říct Sabize?“

„Už jsem jí to napsala. Dopis ještě nedorazil. Pokud zítra
odjízdíte, budete tam dřív. Nemohla by se to dovědět nejprve
ode mě?“

„Jistě.“

„I matce jsem to napsala.“

„Dobře si to rozmysli,“ naléhal Macit. „Teď máš další důvod,
proč se vrátit do Istanbulu.“

„Bez otce dítě vychovávat nebudu. Nemějte starost. Rafo si myslí, že zůstat tady je pro nás nebezpečné. Proto si shání práci mimo Paříž. Do měsíce z Paříže odjedeme.“

Rafo a Selva se přestěhovali z Paříže do Marseille. Ale k čemu to bylo? I tam dosahoval stín nacismu. Aby vláda, kterou sestavil maršál Pétain, uchránila jižní oblasti Francie před okupací, obětovala Francouze židovského původu a podřídila se Hitlerovi. Francouzští Židé si mysleli, že někde v okrajových částech země nebudou bít do očí. Pomalu jim však začínalo docházet, jak se mýlili. Němci pronikli všude jako hustá mlha. Zachránit se před nimi bylo téměř nemožné.

Rafo začal v Marseilli pracovat se svým přítelem lékárníkem. Paní Leman prodala v aukci diamantový náhrdelník a utržené peníze se jí bez vědomí manžela podařilo propašovat mladší dceři. Tuto částku použil Rafo jako svůj vklad a stal se v lékárně společníkem. Bydleli v nájemním bytě v nejvyšším patře domu přímo naproti lékárně. Selva dávala třem děvčatům ze sousedství lekce hry na piano a angličtiny. V okolí si udělali pár známých, avšak nejbližší přítelkyní zůstala Selvě její sestra, které psala několik dopisů týdně. Téměř denně podávala Sabize zprávy. Její těhotenství probíhalo normálně, nebylo jí špatně od žaludku ani neměla jiné potíže. Na peníze si nestěžovali, ostatně žili velice skromně. Kromě telefonu, který si pořídili, aby Selva mohla sem tam zavolat sestře, si žádný luxus nedopřávali. Muse-li by však být slepí, aby neviděli, že se kruh kolem nich postupně stahuje. Selvě se dokonce doneslo, že policisté na ulici zastavují muže, donutí je stáhnout si kalhoty a kontrolují, zda nejsou obřezaní. Rafo však dosud takovému ponižujícímu jednání vystaven nebyl. Ostatně jejich tamní známí a sousedé je považovali za Turky, protože spolu mluvili turecky. V březnu, na který připadl ramadán, Selva držela půst a všude to hlásila. Věděla však, že ať se snaží sebevíc, pravda jednoho dne vypluje na povrch.

Macit si říkal, že v Sabižiných potížích hrály velkou roli obavy o mladší sestru. Ale nemohl s tím nic dělat. V těchto dnech byla osobní dramata ve srovnání s nebezpečím, v němž se nacházela celá země, jen kapkami v moři. Když vykouřil druhou cigaretu, rozechvěle zamířil k ložnici. U dveří se zastavil a poslouchal ženino hluboké oddechování. Sabiha už tedy spala. Aby ji nevzbudil, svlékl se v koupelně a teprve pak vešel do ložnice. Vklouzl pod pokrývku, zahřál se, ale nemohl usnout. Obracel se v posteli ze strany na stranu, když najednou uslyšel telefon.

Ach, Bože, pomyslel si, zřejmě zapomněli zrušit Sabižin hovor.

Vyskočil, aniž si obul pantofle, a vrávoravě se rozběhl do chodby. K telefonu se přihnul téměř bez dechu. Spěšně zvedl sluchátko. „Haló,“ zavolal udýchaně.

„Pane Devresi... Promiňte, že vás budím, ale...“

„Kdo volá?“

„To jsem já... Tarık... Tarık Arıca...“

„Aáá, Tarık!“ Macit se zhluboka nadechl. „Co se děje?“

„Omlouvám se za tuhle pozdní hodinu. Doufám, že jsem nevzbudil paní Sabihu a dítě.“

„O co jde?“

„Špatná zpráva. Mám službu na ministerstvu. Němci před půlhodinou zaútočili na Krétu.“

Macit se zhroutil do křesílka vedle telefonu.

„Co to říkáš?“

„Za dvacet minut se scházejí generální sekretář, pan ministr a náčelník generálního štábu. Pan prezident byl informován.“

„Rozumím,“ řekl Macit, „obléknu se a jedu. Děkuji, kamaráde.“

Zavěsil a pomalu kráčet do ložnice. Sabiha telefon neslyšela, sladce spala. Macit se znovu začal oblékat do šatů, které před chvílí svlékl a nechal v koupelně.

Sabihu vzbudilo zaklapnutí domovních dveří. Posadila se v posteli a chvíli vyčkávala ve tmě. Potom rozsvítila lampičku. Po tvářích se jí kutálely slzy a stékaly na růžovou noční košili. „Bože, ochraňuj Selvu.“ Roztáhla ruce a modlila se. „Dostaň ji z toho pekla, snažně tě prosím, Bože.“ Chvíli se svíjela na posteli s rukama na obličeji. „Odpusť mi, sestřičko,“ šeptala, „odpusť mi, Selvo.“

ISTANBUL

1933

Sabiha závistivě hleděla na sestru, která se snažila usušit si vlasy na slunci. Selva si své dlouhé světlé kadeře pročešávala hřebenem ze slonové kosti, a jak je protřepávala, uvolňovaly se z nich vodní kapky a jako malinké křišťálové kuličky se rozlétalý na všechny strany.

„Tady si vlasy nesuš. Uděláš mi fleky na šatech,“ popuzeně Selvu napomenula.

„Kvůli tomuhle snad ne.“

„Na hedvábí ano.“

Selva odstoupila od okna a posadila se na postel.

„Kdybys chtěla, mohla bys mě vzít s sebou.“

„Ale já nechci.“

„Proč?“

„Protože jsi ještě malá. Možná napřesrok...“

„Jsem větší než ty, Sabiho.“

Sabiha po ní bleskla zlobným pohledem, chtěla jí odseknout, ale skousla si rty a zmlkla. Selva se na posteli usadila se zkříženýma nohama a dál si sušila vlasy.

„Už ti ty vlasy musíme ostříhat, pomalu s nimi zametáš podlahu,“ řekla Sabiha, přestože věděla, jak je sestra se svými vlasy spokojená.

„Tatínek to nedovolí.“

„To je lež. Ty si je nechceš dát ostříhat.“

„To je možné.“

„Už to vůbec není v módě. Takové dlouhé vlasy! Špatně se myjí, špatně se suší. Pořád máš stejný drdol. Vypadá jako dva-krát zatočený preclík. Že tě to ještě baví, děvenko.“

„Baví.“

„Dobrá, ale pokud se mnou chceš chodit na čaje, musíš si ty vlasy dát do pořádku... S účesem jako za královny Viktorie tě s sebou nevezmu. Rozumíš?“

„Rozumím.“

Sabihi sestřina odpověď nepřekvapila. Selva nikomu neodmlouvala, ale dělala si, co chtěla. Sabiha se s ní ani nemohla pořádně pohádat. Pokrčila rameny a začala si před zrcadlem přikládat k hrudi náhrdelníky, aby si z nich vybrala.

„Který si mám vzít?“

„Tamten.“

„Ale já chci tenhle... Ten si vezmu. Zapni mi ho, prosím tě.“
Odhrnula si vlasy ze šíje a klekla si před sestrou.

Selva jí náhrdelník zapnula a obdivně si ji prohlédla. „Moc ti to sluší. Dneska budeš ze všech nejhezčí.“

Sabiha se na sebe podívala do zrcadla. Bledě zelené hedvábné šaty s trojitým perlovým náhrdelníkem byly opravdu moc krásné. Vlnité vlasy si shrnula za uši a spokojeně se na sebe v zrcadle usmála.

„Musíš být doma, než se tatínek vrátí. Ať tě ani nenapadne přijít pozdě,“ ozvala se matka ode dveří. „Pospěš si, kamarádky už jsou tady, čekají na tebe.“

Sabiha poslala sestře vzdušný polibek, vyběhla ven, ale hned se vrátila a objala ji:

„Příště tě vezmu s sebou, slibuju!“

A v mžiku byla pryč. Selva s matkou poslouchaly, jak se její kroky na schodech vzdalují. Pak Selva vstala, dva dlouhé copy si před zrcadlem obtočila kolem hlavy, sepnula je sponou, podstoupila a deklamovala do zrcadla:

„Nikdy vám neodpustím, monsieur... Nikdy. Rozhodně vám neodpustím, lorde Seymoure. Věřila jsem vám, celou svou duší jsem vám věřila. Teď odejděte... Jděte... Jděte pryč!“ pronesla a máchlá rukou na znak odchodu.

„Co to děláš, miláčku?“ Matka stála ve dveřích a s údivem na ni hleděla.

„To jste vy, maminko? Neslyšela jsem vás,“ rozesmála se Selva. „Zkousím svou roli. Ve hře na konci roku budu hrát královnu Alžbětu.“

„A kdo je král?“

„Král tam není! V Anglii zemřel Jindřich VIII., moc se dělí mezi ženy. Mualla hraje Marii Stuartovnu, lorda Seymoura Rafo. Pak jsou tam kněží, lordi a tak... Můžu příští týden pozvat naši divadelní skupinu na čaj, mami? Prosím, maminko.“

„Děvčata můžeš.“

„To snad ne! Budeme zkoušet hru. Kdo bude hrát chlapce?“

„Zase mi u otce nedělej zle, Selvo. Už tak mi dává co proto, že vás pouštím na čaje.“

„Vás? Mě tam přece nepouštíte!“

„Ještě ti nebylo osmnáct.“

„Nemějte starost, maminko. Ani pak tam nebudu chodit. Říkám sestře jen tak, ať mě vezme s sebou... Abych ji pozlobila.“

„Proboha, proč bys nechodila?“

„Jako bych nevěděla, že tam děvčata chodí, aby našla manžely.“

„Kdes to vzala?“

„Slyšela jsem to, když se sestra bavila s kamarádkou. Jde jim jen o to, najít manžela.“

„A co je na tom? Zvou tam chlapce z lepších rodin. Slušné, vzdělané, znalé jazyků. Navíc se čaje pořádají v domech rodičů, pod jejich dohledem.“

„To mě právě rozčiluje. Organizuje se to proto, aby matky našly pro dcery ženichy.“

„No a co? Co může být rozumnějšího než dceru provdat?“

„Já nechci.“

„Dobrá! Tak já se kvůli tobě nebudu s otcem zbytečně handrkovat. Prostě se vdáš jako my přes prostředníka, aniž svého muže předtím uvidíš.“

„To jsem říct nechtěla.“

„Jistěže nechtěla. Copak by ses vdala přes prostředníka?“

„Nevdala.“

„Tak o co ti tedy jde?“

„V těchhle domech se dávají dohromady elegantní pánové s hezkými, poslušnými děvčaty... V žádném případě!“

„Tak jak si vybereš manžela? Prodávají se snad?“

„Vyberu si manžela sama, bez prvního kola pod dozorem matek.“

„Ty tomu tak rozumíš! Radši si sedni a uč se roli...“

„Mami... Tenhle týden... Chtěla bych pozvat někoho, kdo má nejdůležitější roli... Muže...“

„Kdopak to je?“

„Rafo. Rafael Alfandari.“

„Alfandari? Syn toho známého lékaře?“

„Vnuk.“

„Tak si ho pozvi. Tatínek tu rodinu zná, nebude proti tomu nic mít.“ Když paní Leman odcházela, Selva už zase zkoušela roli před zrcadlem.

Kolem půl šesté matka celá rozrušená vpadla do Selvina pokoje. Tentokrát její mladší dcera seděla nad učebnicemi.

„Je půl šesté, Selvo. Sabiha se ještě nevrátila!“

„Ještě není, mami. To bych slyšela.“

Sotva to dořekla, ozval se na hodinách ve velkém salonu jako obvykle hlas kukačky ohlašující půlhodiny.

„Teď už je,“ řekla paní Leman.

„Nemějte strach, za chvíli tu bude.“

„Jen aby nepřišla až po tatínkovi...“

Selva přistoupila k oknu a vyhlédla ven. „Už jde,“ hlásila radostně, „už jde!“

Obě se jedna přes druhou nahrnuly do výklenku. Sabiha s poletujícími šosy peleríny, kterou měla jen tak přehozenou přes šaty, běžela k domovu.

„Nespěchej tolik, upadneš,“ zamumlala matka, jako by ji dcera mohla slyšet.

Selva nedočkavě seběhla ze schodů, aby sestře otevřela, ale domovník byl rychlejší. Na Sabize bylo něco zvláštního. Oči jí zářily, tváře v jednom ohni.

„Tak jaké to bylo? Bavily jste se aspoň?“ ptala se matka a nakláněla se přes zábradlí. „Byli tam příjemní lidé?“

„Maminka chce říct, jestli tam byli dobří nápadníci,“ poznamenala Selva.

„Tak dost, Selvo,“ okřikla ji matka. „To jsou nechutné řeči.“

„Pardon,“ řekla Selva. Uvědomila si, že to přehnala.

Sabiha odložila pelerínu, podala ji domovníkovi a vběhla do svého pokoje. S rukama za hlavou se natáhla na postel.

„Počkej, Sabiho, takhle v šatech si lehat nemůžeš. Zmačkáš si je,“ napomenula ji matka. „Tak povídej, kdo všechno tam byl?“

„Maminko... nějaký Macit... prý je to synovec paní Necmiye. Studoval v Paříži a pak nastoupil na ministerstvo zahraničí. Je příjemný, tedy hezký.“

„No a?“

„No ten se mi nejvíc věnoval. Tancoval taky s Neclou, ale jinak si pořád povídal se mnou.“

„Neříkala jsem ti, že budeš nejkrásnější?“ řekla Selva srdečně.

„Ostatní děvčata jsou také krásná, ale on se věnoval jenom mně.“

„Nikdo jiný tam nebyl?“

„Byl. Neclin bratr a ještě jeden chlapec, jmenuje se Burhan...“
„Co dělá?“
„Kdo?“
„Ten Burhan.“
„Jé, to nevím. Říkal to, ale nepamatuju se.“
„Tys měla zřejmě oči jen pro toho Macita. Tak kdo to je?“
„Vždyť jsem to říkala...“
„Nejdřív se převlékni, než si ty šaty úplně zničíš. Za chvíličku je tady tatínek,“ upozornila ji matka a vyšla z pokoje.
Selva s obdivem sledovala Sabihu, jak se zasněně prohlíží v zrcadle a pomalu se svléká.
„Zamilovala ses?“ zeptala se.
„Jistěže ne. Copak se dneska někdo může zamilovat? Ale je to příjemný člověk.“
„Maminka mi dovolila, že si příští týden můžu pozvat spolužáky. Nepozveme ho taky?“
„Co by dělal sám mezi děvčaty? Nudil by se,“ odpověděla Sabiha lhostejně. Z nějakého důvodu nechtěla, aby Macit viděl její sestru, která je vyšší než ona, i když ne tak hezká.
„Pozvu i Rafa.“
„Toho židovského chlapce?“
„Ano, toho *židovského chlapce*,“ napodobila Selva sestřin hlas.
„Proč se zlobíš? Je to snad lež? Prostě Žid.“
„Je to možné. Ale je mnohem chytřejší, lépe vychovaný a má větší rozhled než ostatní...“
„Zbytečně se neunavuj. Ať je, jaký chce, nemá to vyhlídky.“
„Lidé se snad seznamují jen proto, aby se vzali?“
„Život je příliš krátký. Musíme znát cenu času. Neříká to vždycky tatínek?“
„Je-li život krátký, měli bychom ho žít, jak chceme.“
„Tedy s Rafem, kterého chceš ty?“

Selva neodpověděla.

„Rafo... Ano, je to vychovaný mladý muž. Zůstane-li to u přátelství, why not?“

„Jestliže je to zdvořilý mladík, proč si ho nevzít?“

„Hlupačko, takhle nemluv. Víš, že to není možné.“

„Proč? Nemáme snad republiku? Nezakládali jsme ji proto, abychom se oprostili od takových hloupých předsudků?“

„Oho! My dvě jsme snad zakládaly republiku? Říkáš pořád ,my‘. Ti, co ji zakládali, to zřejmě nedělali proto, aby si turecké dívky braly nemuslimy. No dobrá, ty už jsi taková. Pořád musíš mít takové lehkomyšlné nápady. Je to dětinské.“

Selva jako vždy zmlkla, aby nepodněcovala hádku. Pokud se Selva bude točit kolem Rafa, spočítala si bleskurychle Sabiha, zůstane Macit jen pro ni. Je těžké pochopit, co se mužům líbí na její mladší sestře, která se ani trochu nepřetvařuje, nekráší a nechichotá a na které kromě laskavé a srdečné povahy, dlouhatánských vlasů a poněkud vysoké postavy není nic zajímavého. Ale tuhle dívku, vždy klidnou a tichou jako stojatá voda, muži obdivovali. Sabiha to cítila. Hlavním důvodem, proč na Selvu takhle žárlila, vlastně byla jejich babička z otcovy strany, která měla slabost pro vyšší postavy. Když Selva, teprve jedenáctiletá, dorostla do výšky své o dva roky starší sestry, začala babička Sabihu skoro každý den měřit. Přímou se v ní viděla, protože měla stejně živě zelené oči jako ona sama. Přála si, aby její starší vnučka ještě vyrostla. Na zárubni dveří do ložnice udělala ve výši Sabižiny postavy rysku a téměř denně dívku měřila. „Nepiješ dost mléka,“ plísnila ji, „zůstaneš zakrslá.“ Jednou Sabiha vyslechla hádku mezi babičkou a matkou. Babička se rozčilovala, že matka rysku ze zárubně mýdlovou vodou smyla.

„Tohle prosím nedělejte. Vystavujete tím Sabihu zbytečným obavám,“ vytýkala jí matka.

„Dělám to schválně, aby jedla co možná nejvíc mléčnou stravu.“

„To není mléčnou stravou, maminko. Každý má takovou postavu, jaká je mu dána. Selva je po dědečkovi, Sabiha nikoliv. S tím se nedá nic dělat!“

„Ach, Bože, to přece nejde. Chceš, aby tvoje dcera zůstala zakrslá?“

„Není zakrslá. Je střední postavy. To ta druhá je jako bidlo.“

„Má správnou výšku. Taková sluší ženám i mužům. Líbí se mi urostlé postavy.“

„Podle mě se vysoká postava k ženě nehodí. Žena má být malá. Však se říká, že co je malé, to je hezké.“

Dál už to Sabiha nemohla poslouchat. Ještě nebyla ve věku, aby rozuměla moudrosti přísloví. Rozčileně utekla do svého pokoje.

Je-li ona tatínkova krásná holčička, Selva je ta chytrá. Ať se pan Fazil Reşat snažil svou náklonnost vůči mladší dceři sebevíc skrývat, z jeho laskavých a obdivných pohledů to bylo zřejmé. Sabižiny zelené oči s dlouhými řasami, stejné jako matčiny, na něj příliš nepůsobily. Sabiha věděla, že spíš než kráse přikládá otec důležitost rozumu. Snažila se s tím vyrovnat, jenže najednou se objevil problém výšky. Zakrslá slepice! Ona je zakrslá slepice. Ať má sebekrásnější obličej, je o pěkný kus menší než její urostlá sestra, prostě zakrslá slepice. Zabořila tvář do polštáře a rozplakala se.

Teď má proti sobě sestru s copy stočenými na hlavě, která na ni obdivně hledí, a trochu se studem sprádá plány, jak ji odstranit.

„Rafo je vychovaný chlapec,“ říká, „a pohledný. Snad by se s ním dalo bez následků tak trochu flirtovat.“

„To myslíš vážně?“

„Jistě. Nezveš si ho snad na maturitní ples?“

„Samotnou mě tam přece nepustí.“

„Já půjdu s tebou.“

Selva vyskočila, vrhla se sestře kolem krku a zasypala ji polibky.

„Nevěděla jsem, že se ti Rafo tak líbí. Proč jsi mi to neřekla?“

„Vždyť jsem ti to řekla.“

Selva hleděla na sestru svýma velikánskýma hnědýma očima a snažila se pochopit tu změnu. Sabiha přemýšlela: co by asi říkal Macit, kdyby věděl, že její sestra má zájem o židovského mladíka? Ochladl by k ní? Nemyslela si to. Pro mladého člověka, který ve Francii načíchl nejrůznějšími názory o rovnosti a svobodě, by flirtování Sabižiny sestry s mužem jiné víry nic neznamenalo. Ale kdyby Selvu srdce k nikomu nevázalo, byla by tu možnost, že by jí Macit dal přednost, především pro její vyšší postavu, a také pro sametový pohled, klid a odvážné názory.

„Jestli přijde na čaj Rafo, tak já pozvu pana Macita. Ale ty se budeš věnovat jen Rafovi. Je to tvůj host.“

Selva radostně zatleskala.

Za týden přišli na čaj kromě Selviných spolužáků, kteří hráli ve školní hře, také Rafo a Macit. Byl krásný den. Všichni společně si pouštěli desky na gramofonu, který natáčeli dlouhou klikou, tančili foxtrot a náramně se bavili.

Druhý den se paní Leman neudržela a zeptala se starší dceř: „Všimla sis, jak obdivně se Selva dívala na toho židovského chlapce? Přimo mu visela na rtech, když mluvil.“

„Je to vychovaný mladík. Mnohem uhlazenější než mnozí nafoukaní, snobští Turci,“ řekla Sabiha.

„Alfandariovi jsou stará rodina. Byli vždy dvorními lékaři, mají zkušenosti... A to naše děvče... Tvrdohlavé, člověk nikdy neví, co si usmyslí. Má svůj rozum.“

„Ano, maminko, ale Rafael si netroufne být k Selvě příliš důvěrný, nemějte strach. Já na ni dohlédnu. Pokud by se dělo něco nepřístojného, povím vám to,“ ujistila ji Sabiha.

Sabižina slova paní Leman uklidnila. Stejná společnost pak chodila na školní koncerty, pořádala pikniky. Musela přitom snášet služku, kterou na ně nasadila paní Leman.

Sabiha a Macit se měsíc poté zasnoubili. Sabiha už nepotřebovala, aby Rafo bavil její sestru, jenže snoubence matka nepouštěla samotné, a tak jim Selva musela dělat gardedámu. Teď se Sabize Selvino přátelství s Rafem hodilo z jiného důvodu.

Macit se Sabihou vycházeli z domu společně se Selvou a na smluveném místě se setkávali s Rafem. Pak se od nich Selva s Rafem oddělila a před návratem domů se opět setkali. Tento způsob mladým snoubencům vyhovoval, protože tak mohli být o samotě.

Sabiha si uvědomovala, že dělá něco špatného, a pokoušela se to sestře rozmluvit, ale už bylo pozdě.

Za půldruhého roku slavili Sabiha s Macitem okázalou svatbu. Ke spokojenosti ministerstva zahraničí se přestěhovali do Ankary. Selva začala studovat na filozofické fakultě. Rafo si podle rodinné tradice zvolil chemii. Některým studentům ze Selviny katedry se nelíbilo, že Rafo Selvu po přednáškách vyzvedával nebo, když měl volno, její přednášky navštěvoval také a sedával vedle ní. Několikrát se mu dokonce pokusili namlátit, že chodí za muslimskou tureckou dívkou.

Selva se s nimi do krve pohádala.

„To sis v ohromném Istanbulu nemohla najít nápadníka stejného náboženství?“ vytýkal jí jeden spolužák z východu.
„Tam u nás už by tě dávno zabili.“

„A to se s tím svým primitivismem ještě vytahuje?“ ptala se Selva. „Kde je vaše muslimská víra, když můžete člověka tak snadno zabít?“

Ostatní spolužáci před ním Selvu jen taktak uchránili. Každý den pak na Rafa a Selvu čekala za rohem skupina studentů, a pokud šli každý sám, doráželi na Rafa nebo slovně napadali Selvu.

Uprostřed druhého roku Rafo ze školy odešel. Selvu trápilo, že kvůli ní nemohl dál studovat. I ona přestala docházet na přednášky. Na konci roku nechala studia úplně. Otcí to jen těžko vysvětlovala.

Mezi přáteli Fazıla Reşata Paşı a v jeho okolí se začaly šířit klepy o vztahu jeho dcery se synem Alfandariů. Když se o nich dověděla paní Leman, zakázala Rafovi k nim chodit a Selvu nepouštěla ven samotnou. Z obavy, aby se řeči nedonesly k jejímu manželovi, musela přijmout rázná opatření. Selva teď seděla doma, četla, hrála na piano a dopisovala si se sestrou v Ankaře. Kromě návštěv několika blízkých příbuzných a přátel, které dobře znala, nesměla nikam chodit.

Fazıl Reşat Paşa si myslel, že s odchodem milované starší dcery do jiného města se jeho manželka upne na mladší dceru. Nelíbilo se mu, že Selvu tak omezovala. Nakonec se manželé dohodli, že ji pošlou ke starší dceři do Ankary.

Selvě to podali tak, že Sabiha potřebuje pomáhat s miminkem. Paní Leman však ve skutečnosti doufala, že se na Selvu v hlavním městě usměje štěstí. Sabize v této věci posílala jeden dopis za druhým. Sabiha dělala, co mohla, aby sestru provdala. Zvala domů společnost a Selvu tahala po všech společenských akcích, kam byli zváni. Seznámila ji se všemi svobodnými muži z ministerstva zahraničí. Selva však veškerými obdivovateli pohrdla a po roce se vrátila domů.

Tentokrát musela na matčino naléhání odjet k jejímu bratrovi na Kypr. Bude-li žít daleko, její láska vyhasne a klepů ubyde, říkala si paní Leman.

Zatímco si myslela, že situaci zvládla, Selva s Rafem přes matčino veškeré úsilí nadále udržovala styky a dopisovala si s ním, až se to doneslo k Fazilu Reşatu Paşovi. A tehdy vypuklo to pravé peklo. Otec si s dcerou vážně promluvil: „Je pravda, co se říká, nebo jsou to jen pomluvy zlých lidí, Selvo?“

„To nemohu říct, tatínku. Rafa Alfandariho z celého srdce miluji a chci si ho vzít.“

„V žádném případě. Porušit veškeré zvyklosti, zostudit mě i celou rodinu a provdat se za nemuslima, to nepřichází v úvahu. Proto jsem tě s veškerou péčí vychoval a posílal na zahraňiční školy?“

„Myslela jsem si, že jste mě posílal na studia, abyste rozšířil můj obzor, abych získala stejné možnosti jako muži.“

„Nechal jsem vás studovat, abyste se řádně vdaly a své děti vychovaly způsobem, který by byl důstojný mého jména. Ne proto, abyste se mi protivily.“

„Jít proti vám by mě ani ve snu nenapadlo, tatínečku. Dovolte mi ale prosím, abych si svého životního partnera vybrala sama. Nepřivádím vám přece nikoho nemorálního, bezcenného a bezctného. Jediné, proti čemu máte námítky, je to, že Rafo není muslim. Vy, který zastáváte svobodu každé víry a její posvátnost.“

Fazil Reşat Paşa si nejprve myslel, že jeho dcera jen nevhodně žertuje.

Když pochopil vážnost situace, vzplanul hněvem, který se neslučoval s jeho šlechtností a rozvahou. Ruku na dceru nevztáhl, ale vyhnal ji z pokoje a začal pěstmi rozbíjet vázy na krbu a tlouci do zrcadla, až mu z rukou tekla krev.

Sabiha narychlo povolali z Ankary, aby otce uklidnila a sestře domluvila. Celé dny se s matkou snažily Selvu přesvědčit, aby se své lásky vzdala.

Paní Leman nazvala Rafa *hadem, který pronikl do jejich domu*. V noci vyskakovala z lůžka, pobíhala po bytě a lamenovala: „Jak jsem si toho mohla nevšimnout? Jak jsem mohla dovolit, aby se ten *had* vetřel do mého domu? Jak to, že jsem nedovedla odhadnout, co nás to postihne?“

Sabiha pociťovala tváří v tvář matčinu zoufalství výčitky svědomí, ale pravdu se říct neodvážila. Kdyby byla schopná přiznat: „Vy za to nemůžete, maminko. Vina je na mně. To já jsem Rafa využila, aby mi Selva nepřekážela,“ kdyby to dovedla, nesmírně by se jí ulevilo. V některých okamžicích si dokonce přála být katoličkou. Šla by se vyzpovídat ke knězi, souhlasila by s jakýmkoliv pokáním. Zbavila by se tíže na své duši!

Když pochopila, že se Selva Rafa nevzdá, snažila se přesvědčit otce. Její snaha vyšla naprázdno. Výčitky svědomí jí nedovolily, aby si vychutnala otcovu spokojenost s tím, jakého si ve srovnání se sestrou vybrala partnera.

Fazıl Reşat Paşa považoval jednání mladší sestry za hanebnou zradu. Své dcery vedl k životu moderní mladé ženy. Vůči nové republice udělal, co se od něho očekávalo. Domníval se, že vychovává vzdělané, sebevědomé a jazyků znalé dívky, které vybavil možnostmi, jež by poskytl chlapcům, a které by byly připraveny zaujmout své místo ve společenském životě. To udělal, a co se stalo? Starší dcera se vdala v devatenácti stejně jako dcery z generace její matky. Mladší dcera, ta rozumná, chytrá, sebevědomá a klidná dívka, zradila svého otce způsobem, kterému by nevěřil ani ve snu, a dokonce s využitím postojů, které jí on sám vštěpoval. Fazıl Reşat Paşa se zmýlil. Kruté se zmýlil. Posledním řešením, kterým jako čestný voják může tento

omyl napravit, je pouze smrt. Teprve tehdy Selva projeví lítost a upustí od svého neuváženého jednání. Přinejmenším proto, aby její otec mohl klidně spočinout v hrobě!

Těsně před otcovým pokusem o sebevraždu mu Selva poslala po sestře vzkaz. Pokud je rodina tak rozhodně proti její svatbě, nevdá se. Ale ani se s Rafem nerozejde. V domnění, že svou dceru dobře zná, vytáhl otec poslední trumf. Sebevraždu pistolí! Jenomže nezemřel. Díky domovníkovi, který se na něj v poslední chvíli vrhl, mu kulka jen roztránila rameno a zaryla se do zdi. Místo aby Selvu toto citové vydírání postrašilo, ještě víc ji rozeznilo. „V tomhle městě se nedá žít. Opustíme Istanbul a odjedeme do Francie. Ostatně ani jeho rodina mě nechce. Za téhle situace nemáme jiné východisko,“ oznámila sestře.

Paní Leman se nakonec přemohla a poslala po Sabize zprávu Rafovi, aby se této ostudě předešlo. Kdyby alespoň Rafo přestoupil na islám, mohla by ještě jednou s manželem promluvit. Protože jejich námitky nesměřovaly proti Rafově osobě, ale proti jeho náboženství, mohli by si mladí na pašovi vymoci souhlas, vzít se a důstojně žít.

Selva ani nedala Rafovi příležitost k odpovědi.

„Pokud by měl člověk, kterého jsem si vybrala, kvůli mně opustit svou víru, tak bych nejdřív opustila já jeho,“ řekla sestře. „Co jste to prosím tě za lidi? Kromě manžela, který splňuje vaše očekávání, vám není nic svaté? Co byste dělali, kdyby on chtěl po mně, abych já změnila víru? Jeho rodiče také nechtějí, aby se jejich syn oženil s dívkou jiného náboženství. Vzali byste Rafa na milost, kdyby se pokusil zcizit moji sounáležitost a identitu, jenom proto, aby vyšel vstříc své rodině?“

Jako poslední naděje se do věci vložil Macit. Švagra by vzpurná dívka mohla poslechnout, má ho přece moc ráda.

„Víte, švagře, ta Rafova rodina by nevěstu jiné víry... U Židů přece děti přejímají náboženství po matce... S tím nelze sou-

hlasit. Ani oni mi něco takového nenavrhli. Ach, to náboženství, milý švagře... Má člověka učinit šťastným, a přitom nám ze života dělá peklo.“

„Nejdřív to vyřešme, Selvo, a pak si můžeme povídat o náboženství třeba do rána. Teď to vypadá, že pokud Rafo přestoupí na islám, tvůj otec se obměkčí. Alespoň tvoje matka říká, že by ho mohla přemluvit. Proč jsi tak neoblomná?“

„Tady jde o princip, švagře. Máme se rádi takoví, jací jsme. Každý si má svoji víru zachovat. Kdyby on chtěl totéž ode mě, urazilo by mě to a rozzuřilo. To zkrátka nejde! Rafo svoji víru nezmění. Omluvte se za mě otcí.“

„Ty sama se omluv. Prober to s otcem ještě jednou!“

„To nedovolí.“

Paní Lemán, zoufale se zmítající mezi neoblomným manželem a stejně neoblomnou dcerou, nakonec prohlásila: „Tak si toho Žida vezmi, ale ušetři nás hanby, že naše dcera bude žít jako metresa.“

Jednoho zářijového dne se Rafo se Selvou na sňatkovém úřadě přede dvěma svědky a v doprovodu několika přátel vzali. Po svatbě uspořádali nepříliš veselou hostinu v hotelu Pera Palas a strávili tam svatební noc. Druhý den odjeli vlakem do Paříže. Zatímco z Rafovy rodiny je nikdo nevyprovázel, paní Lemán se Sabihou se rozloučit přišly, ale Rafa si raději nevšimaly. Když se vlak rozjížděl, dlouho v slzách Selvě mávaly. Selva sledovala z okénka jejich mávání a pláč nepřítomným pohledem. Vůbec nedávala najevo požár ve svém nitru. Teprve když matce s dcerou zmizel z očí odraz Selviných běžových šatů v okénku, opustily nástupiště.

Cestou domů pocítovala Sabiha v duši bolest ostrou jako bodání nožem. Její sestra, na kterou od svých čtrnácti let k smrti žárlila jen proto, že byla o píd' vyšší postavy, teď v hustém dýmu

černého vlaku nakonec zmizela z jejího života. Teď už se s nikým nebude muset dělit o lásku rodičů ani manželův obdiv. Každý a všechno patřilo jen jí. Selva odjížděla nesmírně daleko. S největší pravděpodobností navždy. Ačkoliv se Sabize mělo ulevit, pociťovala nepopsatelnou lítost.

Za měsíc dostala paní Leman astmatický záchvat. Vůbec se nedařilo snížit jí náhle zvýšený tlak. Sabiha byla opět povolána do Istanbulu. Ostatně od Selvina sňatku a odjezdu začala otce s matkou pronásledovat jedna nemoc za druhou. Stejně jako když starou látku potáhneš na jedné straně a na druhé se roztrhne, jim neustále kolísal tlak, srdeční slabost střídaly astmatické záchvaty, sílily revmatické bolesti. Sabiha každou chvíli cestovala vlakem do Istanbulu. Jakmile se rodičům udělalo lépe, vracela se do Ankary.

V Ankaře ji čekaly povinnosti manželky diplomata. Společenské akce, jichž se dosud po manželově boku s potěšením neparáděná účastnila, pro ni teď po sestřině odjezdu byly utrpením. Na koktejly a recepce chodila s nechutí, mezi hosty se cítila nesvá, mračila se a připadala si jako ďábel před branami pekla. Ona byla ďábel, ďábel, který pro svůj vlastní prospěch narušil rodinný klid.

Mnohokrát se pokusila svěřit Macitovi. Ale sotva otevřela ústa, Macit ji předběhl a umlčel ji s tím, že ona na tom neneš žádnou vinu, Selva je člověk, který si nenechá do ničeho mluvit, a že jí není rady. Už ho to přestalo bavit. Co se stalo, nemůže se odestát. Nemá smysl tu bolest neustále jitřit.

ANKARA

V Ankaře získala Sabiha pár přátel. Ve čtvrti, kde bydleli, se skamarádila s několika matkami spolužaček své dcery. Kromě žen ze sousedství to byly ještě mladé manželky pracovníků ministerstva zahraničí, které se většinou jako ona přistěhovaly. Odpoledne se často setkávaly a hrály bezik nebo bridž. Sabiha měla také bridžovou společnost, ale od Selvina sňatku a odchodu do Francie raději sedávala doma, četla knihy nebo brnkala na piano. Obávala se, že kdyby chodila na dámské dýchánky, kde se šíří klepy, mohla by se řeč stočit i na Selvu a ona by nevěděla, co říkat.

I když její matka právě proto trpěla vysokým tlakem a měla řadu jiných nemocí, dovedla se klepům bránit mnohem lépe. „Každý je strůjcem svého osudu. My jsme to neschválili, ale dcera si dělala, co chce. Rozešli jsme se. Ať jí Bůh pomáhá, nic jiného k tomu nelze dodat,“ říkala a klevetnicím tak brala vítr z plachet.

Jistě, maminka to má jednoduché, nemusí si dělat výčitky, pomyslela si Sabiha.

Ze svých ankarských známých měla Sabiha nejraději Macitova mladého spolupracovníka Tarika. Tomu také nejvíc důvěřovala.

Tarik Arica složil přijímací zkoušku na ministerstvo zahraničí s vynikajícím prospěchem. Protože byl pracovitý a inteligentní, velice rychle postupoval. Jeho jedinou slabinou bylo, že

neuměl žádný cizí jazyk. Pocházel z Malatye, kde také vychodil základní školu, střední školu ukončil v Elaziğu, gymnázium v Sivasu a stal se jedním z posledních absolventů fakulty politických věd v Istanbulu. Aby si zdokonalil své jazykové znalosti, bral o víkendech lekce francouzštiny. Když se dověděl, že Sabiha umí francouzsky velmi dobře, požádal ji o pomoc. Po práci, pokud nebyli zváni na nějakou společenskou akci, chodil k Sabize a do večere konverzovali francouzsky. Sabiha mu dávala francouzské časopisy, které jí posílala Selva, a pomáhala mu v nich luštit křížovky. Toho klidného, inteligentního a čestného mladíka prostého jakýchkoliv předsudků a postranních úmyslů si tak oblíbila, že mu jednou vyprávěla o sestřině skandálním manželství a vylila mu své srdce. Trochu se jí ulevilo. Kdoví, snad Sabiha cítila takovou tíseň, protože o tom v Ankaře nemohla s nikým hovořit. Kéz by ji manžel vždycky nepřerušil, když na to přivedla řeč.

Macit se tak vlastně choval proto, aby Sabize neublížil. Nevěděl, že Sabiha by o tom potřebovala neustále mluvit, dostat ze svého nitra veškerý hnus, plakat a naříkat, aby se uklidnila. A teď ji někdo, o němž si byla jistá, že ji za jejími zády nebude pomlouvat, se zájmem poslouchal. Mělo to na ni přímo léčebný účinek.

Tarik Arica vytušil, že to, co mu Sabiha vypráví, je příčinou její tísně. Ale protože to byl jemný člověk, nevyptával se, nerozebíral to, prostě jen poslouchal. Macitovi o tom neřekl. Selvin problém byl tajemstvím mezi ním a Sabihou.

JMENOVÁNÍ

Když Macit vcházel do zasedací místnosti v přízemí ministerstva zahraničí, jeho kolegové seděli kolem stolu a pokuřovali. Po chvíli přišel ministr. Všichni zhasili cigarety a porada začala.

Anglie už nějakou dobu na Turecko naléhala, aby vyhlásilo válku Itálii a spolu s Jugoslávií a Řeckem otevřelo frontu. Prezident İnönü se zdráhal.

Teď poslala Anglie Turecku nótu. Požadovala, aby Turecko v případě, že Německo napadne Bulharsko, okamžitě veřejně prohlásilo, že to považuje za útok proti sobě. Nóta šla dokonce ještě dále. Turecko by mělo provést dočasný vojenský výsadek na některé řecké ostrovy, například na Samos. Jedině tak by se dalo zabránit Německu, aby se pokusilo ostrovy obsadit.

Účastníci porady si anglickou nótu přečetli a jeden po druhém se k ní začali vyjadřovat. Ministr je přerušil: „Prezident je rozhodně proti. Já mám stejný názor. Takový postup, i když vedený dobrými úmysly, by mohl být špatně vykládán.“

„Ale my přece neprovedeme výsadek, abychom ostrovy obsadili, ale abychom je chránili před německým útokem...“

„Prezident si nepřeje jakékoliv nedorozumění s Řeckem,“ přerušil státního tajemníka ministr. „My provedeme výsadek s dobrými úmysly, ale oni to mohou špatně pochopit. V těchto napjatých dnech si nemůžeme dovolit jakékoliv neshody se sousedy.“

Když Hitler napadl Balkán, prožívalo Řecko s Tureckem nej přátelštější období v historii. Tyto vztahy nesměly být v žádném případě narušeny.

„A ještě něco musíme mít na zřeteli,“ vmísil se do hovoru Macit. „Pokusíme-li se o výsadek na kterýkoliv ostrov, Hitler nás okamžitě napadne. Čím se budeme bránit? Spojenci nám dosud nedodali slíbené zbraně a vojenský materiál.“

„Pochybuji, že tak opravdu učiní,“ dodal ministr zahraničí. „S Řeckem Anglie také podepsala dohodu, že ho v případě útoku bude bránit. Když na Řecko zaútočili Italové, Anglie jim poslala všeho všudy dvě letky.“

„Podepsali jsme s nimi smlouvu, ale jak už řekl pan Devres, závazky vyplývající ze smlouvy Anglie nesplnila,“ dodal ministr. „Slíbené zbraně nedodali.“

„Však jste se jim něco navysvětloval, pane ministře, že dobře vyzbrojená turecká armáda bude mít odstrašující účinek,“ obrátil se Macit na ministra.

„Ne že by se za tím, že nedodrželi své slovo, skrývaly špatné úmysly, prostě nemají ty možnosti,“ pokračoval ministr. „Ale dobře že své závazky neplní. Je to přímo Boží záměr. Když oni nestojí za svým slovem, nás také náš podpis nezavazuje.“ Ani se nesnažil skrýt uspokojení. Jeho radost nakazila i ostatní účastníky porady. Jak říkali naši předkové: všechno zlé je k něčemu dobré!

Tím, že Anglie neplnila své závazky, spadla İnönümu do klína vítaná záminka, jak se vyhnout válce. Pokud by totiž Italové porazili Řeky, ocitli by se najednou na tureckých hranicích. Spojenectví špatně vyzbrojeného Turecka by pak Anglii moc platné nebylo.

Po mnohahodinové diskuzi byla odpověď na anglickou nótu v hrubých rysech hotová. Když Macit odnášel text na sekretariát k přepisu, dal ve dveřích přednost ministroví a řekl uctivě: „Jakmile bude text přepsaný, přinesu vám ho, pane ministře.“

„Budu u sebe v kanceláři,“ odpověděl ministr a obrátil se na generálního sekretáře: „Mezi touhle důležitou záležitostí si na chvíli uděláme čas na to jmenování... V Paříži teď musíme mít plný stav.“

Macit se vrátil domů až k ránu. Aby nerušil Sabihu, svlékl se v obývacím pokoji a lehl si na velkou pohovku. Byl tak unavený, že mu ani nevadilo, kde leží, a ihned usnul hlubokým spánkem. Spal tvrdě, ale neklidně. Téma celodenních jednání se mu přetavilo v hrozný sen. Němci vstoupili do Ankary, sebrali mu ženu a dceru a přes veškeré jeho prosby a zapřísahání je naložili do vlaku, který jel do pracovního tábora. Utíkal za vlakem, pokoušel se naskočit na stupátka a přitom stěží popadal dech.

Když se druhý den ráno na ministerstvu setkal s Tarikem, zavíraly se mu oči únavou. Tarik na tom byl stejně. „Máš na neděli nějaký program, příteli?“ zeptal se Macit.

„Dopoledne od devíti do dvanácti jsem, jak známo, na francouzštině. Pak mám volno.“

„S nikým si nic nedomlouvej, dáme si partičku bridže. Řeknu i Halitovi. Bude-li hezké počasí, poobědváme na statku, pak se vrátíme k nám a zahrajeme si bridž. Co říkáš?“

„Budu moc rád,“ řekl Tarik. „Jak se daří paní Sabize?“

„Dobře. No, celkem to ujde. Víš, já těm ženským moc nerozumím. Rád bych se vyznal v jejich náladách. Ale ty na tu neděli nezapomeň. Sabihu určitě potěší, až se doví, že přijdeš i ty.“

Macit už držel složku se spisy v podpaží a chystal se vyběhnout, aby stihl další z dlouhotrvajících porad, když vtom zazvonil telefon. Tarik zvedl sluchátko:

„Prosím... Ano... Ano, ano... To jsem já... Já...? Ted? Už jdu, prosím.“

Vstal a zapnul si sako. „Chce se mnou mluvit generální sekretář,“ sdělil sekretářce. „Pokud by někdo volal... Tak řekněte... Ne, neříkejte nic. Hned se vrátím.“

„Hodně štěstí!“ zvolala sekretářka za vybíhajícím Tarikem. Proč by měl chtít sám generální sekretář mluvit s Tarikem Aricou, když je tady Macit Devres!

Tarik Arica se vrátil do kanceláře až za půl hodiny. Z tváře mu dosud nezmizel udivený výraz, s nímž ji opouštěl. Když se Macit asi za hodinu vrátil, zastihl Tarika, jak vyprazdňuje na stůl svou zásuvku.

„Až si uděláš pořádek, půjdeme se najíst,“ řekl Macit, „dějí se zajímavé věci. Popovídáme si o tom.“

Tarik nacpal papíry zpátky do zásuvky.

„I já vám chci něco říct,“ poznamenal.

„Copak?!“

„Především bych vám chtěl poděkovat za dobrý posudek.“

„Kde se to tu najednou vzalo?“

„Dneska jsem se to dověděl.“

„Posudky jsou přece tajné.“

„Samozřejmě. Já to vím jen v hrubých rysech.“

„Kdo ti to řekl?“

„Generální sekretář.“

„Ach, Bože!“

„Vysvětlím vám to při obědě. Ale nejdřív se vám musím omluvit na tu neděli. Pozvěte prosím na bridž někoho jiného.“

„Co se děje, Tariku?“

„Nebudu v Ankaře.“

„Ale, ale! Snad u vás doma není nějaká nemoc nebo, nedej Bože, úmrtí.“

„Ne, díky Bohu.“

„Sabize bude moc líto, že nepřijdeš.“

„Až se paní Sabiha doví, kam jedu, určitě bude mít radost,“ řekl Tarik. Pomalu scházeli po schodech. Macit se zastavil a pohlédl na něj.

„Chystá se snad svatba?“

„Je to jmenování. Právě jsem byl jmenován druhým tajemníkem v Paříži.“

„To jsou mi věci,“ řekl Macit.

„Věděl jste to?“

„Ano, měl jsem takové tušení. Není pochyb, že jsi výborný pracovník. Ale ten cizí jazyk... Generální sekretář se mě ptal, jak jsi na tom s francouzštinou. Říkal jsem mu, že o víkendech chodíš na hodiny a potom u nás se Sabihou trénuješ konverzaci.“

„Mně to také říkal... Prý jsem dobře obstál při zkoušce a francouzštinu si nejlépe zdokonalím v Paříži.“

„To měl pravdu. Jsi jedním z nejlepších mladých pracovníků ministerstva, příteli. Moc mě to potěšilo. Ale jedeš do nebezpečné oblasti. Země je okupovaná.“

„Ano... za těchhle okolností dávají přednost svobodným.“

Macit mu položil ruku na rameno. „Blahopřeji ti,“ řekl. „Jsem si jistý, že to zvládneš. Sabiha z toho bude mít radost, ale zároveň ji to zarmoutí. Víš přece, jak si cení tvého přátelství. Kdy odjíždíš?“

„Potřebuji to ihned. Chtěl jsem jet na svátky za příbuzenstvem do Malatye, ale bohužel to nepůjde. Kdoví kdy se s nimi uvidím. Ale než pojedu, určitě se přijdu rozloučit s paní Sabihou. Třeba by chtěla něco poslat sestře.“

I když Macita překvapilo, že Tarik zná Sabižino tajemství, které před svými ankarskými přáteli s ostychem skrývala, nedal to na sobě znát. „Na oběd tě zvu,“ řekl jen. „Bude přece na rozloučenou.“

„Děkuji,“ řekl Tarik Arıca. Překvapení, které se mu od rána zračilo ve tváři, pomalu nahrazovala obava smíšená s hrdostí.

Sabiha přijala zprávu o Tarikově odjezdu do Paříže se smíšenými pocity. Na jedné straně byla smutná, že ztrácí blízkého přítele, kterému se mohla svěřovat, na druhé straně si říkala, že Tarikova přítomnost v Paříži může být prospěšná Selvě. Pokud by se dostala do velkých potíží, může sebrat dítě a uchýlit se na konzulát. Dokonce i Rafa by Tarik mohl nějakým způsobem ochránit.

Když se o tom při večeři na rozloučenou Tarikovi zmínila, namítl Macit: „Jenže Tarik nejede do Marseille, ale do Paříže.“

„Nemějte starost, já se s Marseillí spojím. Ostatně jakmile budu na místě, paní Selvě zavolám.“

Když Sabiha odešla pro čaj, upozornil ho Macit: „Tohle je velice choulostivý problém, Tariku. Nepouštěj se prosím do žádného hazardu. Jsi turecký diplomat. Musíš dbát především na své postavení.“

Při loučení měla Sabiha oči plné slz.

„Bude se mi po vás stýskat, Tariku, ztrácím dobrého přítele,“ řekla mírně se třesoucím hlasem.

„Rozhodně neztrácíte. Až se vrátím, tak se, dá-li Bůh, zase setkáme. Vám vděčím za to, že jsem schopen se domluvit francouzsky, Sabiho,“ odpověděl Tarik a rty se lehounce dotkl Sabižiny podávané ruky, stejně jako to dělali Macit a generální sekretář. Když tuto hebkou ručku políbil, musel si dát pozor, aby si ji ze zvyku nepozvedl k čelu, protože tento venkovský chlapec poprvé líbal ruku ženě, aniž si ji přiložil k hlavě. Bylo mu to trochu divné. Ve skutečnosti by si nejen pozvedl Sabižinu ruku k čelu, ale nejraději by Sabižino štíhlé tělo pevně objal a vdechoval vůni jejích vlasů. Až se jednou zamiluje a ožení, jeho žena určitě musí připomínat Sabihu. Tajný cit, který si za žádnou cenu nechtěl přiznat, teď v okamžiku rozloučení v malé, tmavé chodbě přede dveřmi náhle vzplanul. Věděl, že krásu světlovlase Sabihy a zastřený pohled jejích zelených očí si ponese v srdci, ať bude kdekoliv.

Po Tarikově odchodu se Sabiha ve svém pokoji natáhla na postel a zavřela oči, aniž o čemkoliv přemýšlela. Tak ji našel manžel, když vešel do pokoje.

„Mám pro tebe návrh, Sabiho,“ řekl.

„Našel jsi čtvrtého hráče na bridž, Macite?“

„Ne, miláčku... Říkal jsem si, že jsi v poslední době tak sama...“

Sabiha otevřela oči a pohlédla na manžela.

„Vypadá to, že v příštích dnech nebudu mít moc času se ti věnovat. Stíhá nás jedna krize za druhou... Říkal jsem si...“

„Co sis říkal?“

„Že bychom mohli pozvat tvé rodiče. Stejně teď každý z Istanbulu odjíždí. Ať přijedou, mohou tu nějakou dobu zůstat. Pro tvého otce to bude změna a ty se o rodiče nebudeš muset strachovat.“

Sabiha se na posteli vztyčila: „To je vynikající nápad!“

„Ano, dobrý nápad,“ řekl Macit s jemnou výčitkou v hlase. „Když už tady nemáš svého důvěrníka...“

„Ale, ale, co to má znamenat?“

„Ty o Selvě s nikým nemluvíš, ale Tarik všechno ví!“

„Macite... Když on mě poslouchal.“

„Copak se ti předtím stalo, žes to někomu vyprávěla a ten tě neposlouchal, Sabiho?“

„Komu jsem to mohla vyprávět?“

„Birsen, Necle nebo Hümeýre. S tou se vidíš nejméně jednou týdně... Co já vím, ty nemáš žádnou kamarádku? Abych řekl pravdu, nechápu, proč máš potřebu mluvit zrovna o Selvě. Jaký to má smysl si tuhle ránu pořád jitřit?“

„To ty nepochopíš,“ řekla Sabiha. V jejím hlase zněla výčitka, ale i neznatelná hrdost nad tím, že na ni Macit žárlí.

